

8. Шаповал І. В ім'я добра: до 100-річчя від дня народження Степана Олійника // Культура і життя. 2008. 23 квітня. (№ 18). С. 2.

9. Шарова Т. Категорія пам'яті в мемуарних творах Василя Бондаря // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія : Літературознавство. 2010. Вип. 1(2). С. 134–140.

10. Шарова Т.М. Жіноча проза: теоретичні засади визначення та класифікація // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Карабіна. №745. Серія «Філологія». Вип. 49. Харків, 2006. 214 с.

11. Шарова Т.М. Реалістичне відтворення життєвої правди у творах І. Маслова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І.В. Ковальчук, Л.М. Коцюк, С.В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 59. 2015. С. 239–241.

Кузьменко В.О.

студентка IV курсу

Шаров С.В.

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

МОТИВИ ГУМАННОСТІ В МАЛІЙ ПРОЗІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

***Анотація.** У статті акцентовано увагу на художній творчості Григора Тютюнника. Наголошено на тому, що усі твори письменника просочені ідеями гуманізму, саме тому митець і досі залишається улюбленим автором для багатьох читачів. У новелах Григир Тютюнник звертається до тем, які хвилюють людей і сьогодні. Здебільшого, це теми милосердя, доброти, чистої людської душі, справжньої любові. Однак, окремо по собі такі теми не існують в полі зору письменника. Неодноразово Григир Тютюнник наголошував на чистих почуттях, які слід розкривати, показувати оточуючим.*

***Ключові слова:** гуманність, творча філософія, феномен, основи буття, добро і милосердя, чисте кохання.*

Художній світ Григора Тютюнника – це і світ живого народного слова. І авторова літературна мова, і народнорозмовні монологи чи діалоги героїв не мають жодних ознак «літературності», вони напрочуд життєві. Стиль Григора Тютюнника давно вже визначають як реалістично-психологічний, і це справді так, тільки сьогодні ми вже вирізняємо в ньому й посиленій імпресіоністичний компонент, і безсумнівні екзистенціальні мотиви, й уникнення жорсткої детермінованості в сюжетах і характерах, а подекуди і художницький інтерес до ірраціонального й не поясненого, химерного в людській природі, на перший погляд, невмотивованих дій і почуттів тощо.

Творчість Григора Тютюнника досліджували О. Смольницька, В. Євсєвська, І. Лагола, Р. Мовчан, Н. Шеремета, І. Дзюба. Про нього писали О. Соловей, В. Марко, Л. Мороз, В. Даниленко, Г. Єжелов, О. Мусієнко, О. Шугай. Усі вони захоплювалися широкою душею автора, вмінням реалістично зображувати кожен деталь. Дослідники акцентують свою увагу на тому, що він був не автором, він був батьком своїх творів. У його власній творчій спадщині є автобіографічні твори, які містять філософське підґрунтя.

Григір Тютюнник – високодуховна людина, яка створила такі шедевральні твори, як «Три зозулі з поклоном», «Дивак», «Деревій», «Зав'язь», «Вогник далеко в степу», «Холодна м'ята», «Син приїхав», «Бовкун». Коли читаєш новели Григора Тютюнника, вражає те різноманіття людських характерів, які він створює, квітучість та художня правдивість, жива краса його стилю. Його судження про тогочасне життя народу відзначаються всеосяжністю поглядів, узагальненням і виведенням закономірностей уроків літератури. Сила таланту, правда зображення, любов до людини, ненависть до всякого гноблення і свавілля, вміння узагальнювати явища дійсності поставили його новели в один ряд з кращими творами української літератури. Для того, щоб детальніше вивчити особливості творчості Григора Тютюнника, можна скористатися масовими онлайн-курсами, які допомагають опанувати необхідними знаннями за короткий проміжок часу. Детальніше, про такі масові онлайн-курси можна дізнатися з праць Т.М. Шарової і С.В. Шарова [8, с. 137].

Усі персонажі Григора Тютюнника являють собою неперевершених особистостей. Автора можна віднести до кола тих митців, які серед сірості звичайного життя могли побачити таємну квінтесенцію буття та єство суспільних процесів. Завдяки свої непокірній вдачі митець зміг жити і творити в такий складний руйнівний період. Григір Тютюнник сповідував ідеали морально сильного персонажа, завдяки якому міг сформуватися новий тип українця. Людина Григора Тютюнника – найінтелігентніша та найсамобутніша значущість. Але саме життя у новелах пагубне та несправедливе: молоді рано йдуть із життя, люди, які заслуговували на довге та щасливе існування також

гинуть. Самотність персонажів виражала індивідуалізм кожного з героїв. Вона символізувала яскраве стриміння до свободи. Основою буття для Григора Тютюнника було коріння родоvodu. Збереження національної самовіданності, духовності і гуманізму – ось що було справжньою цінністю для прозаїка.

Майже всі твори Григора Тютюнника наскрізь просочені гуманістичними ідеями. Головні герої його новел, прості люди з села, з народу, які живуть в складних умовах та сповідують закони добра і милосердя. Уже сам той факт, що Григир Тютюнник писав не про знать, а про сліпих, німих, ущербних людей несе в собі гуманістичний посил. Особливої уваги письменник приділяв дітям-сиротам, змальовуючи те складне життя, яке випадало на їхню долю. Митець досить добре відчував людей. Кожною своєю новелою Григир Тютюнник відтворював образ справжнього народу. Слід зазначити, що матеріал у статті забраний за допомогою застосування інформаційних систем. Як зазначають науковці Т.М. Шарова та С.В. Шарова, саме завдяки індивідуальній освітній траєкторії можна зберігати і обробляти інформацію для створення гідного контенту [6, с. 153].

Відомий український поет Борис Олійник колись казав про Григора Тютюнника, що той був прямолінійним і принциповим до жорстокості, але такий характер був у митця не від народження, а зрадагувався за життя. Критик розповідав, що митець був безмежно талановитим, словами міг намалювати найреалістичнішу картину життя, наголошуючи на тому, що до літератури Григир Тютюнник ставився ніби до рідної матері [2, с. 79]

Одним із загальновідомих фактів є той, що Григир Тютюнник дуже любив дітей, вважаючи їх найчистішими істотами у світі [1, с. 1]. Твори, головними героями яких є діти мають автобіографічну основу, бо вони є точною копією того життя, яке довелося мати й самому авторові. Григир Тютюнник ніби намагався оживити в глибинах своєї душі все найсвітліше та найчистіше, що він коли-небудь зустрічав у житті, закарбувати все те словом, образом, художнім текстом.

Образ дитини у новелах Григора Тютюнника є самотнім морально-етичним еталоном, крізь який автор пропускав чужий йому зовнішній світ. Скрізь у творах митця вимальовується складний дорослий світ, побачений зором ні в чому не винної дитини.

Так, одним з гуманістичних творів автора є новела «Сито, сито». У ній мова йде від імені маленького хлопчика Іллі, на долю якого випало тяжке життя воєнного періоду. Вони з матір'ю вимушені жити у старій хатині, у яку в холодну зимову пору намітає купу снігу, а розтопити вогонь у печі вдається не кожного разу. Автор змальовує ті тяжкі часи, намагаючись показати читачам, яким гірким може бути життя, але навіть серед цієї гіркоти знайдуться ті, кому

жити ще тяжче. Люди були у розпачі, чоловіки воювали, а жінки засинаючи зі сльозами на очах молилися, щоб кохані повернулися додому живими.

У новелі «Сито, сито» Григір Тютюнник вимальовує картину, в якій тітка Олена приходить до матері головного героя з проханням поворожити, чи живий її чоловік, чи вже давно його душа покоїться з миром. Тут і починається все найцікавіше. Мати і син дістають сито, проводять над ним обряди, промовляють чарівні слова. Але Ілля сміється, бо він знає, що результат ворожіння залежить від нього, бо саме він штовхає сито: праворуч – означатиме смерть чоловіка, ліворуч – солдат живий. Здавалося б, яка страшна річ: у руках ще зовсім маленького хлопчини доля іншої людини. Він вирішує, заспокоїти чиюсь душу, або ж посіяти в ній насіння жаху і розпачу. Та як вже раніше було зазначено, Григір Тютюнник гуманіст з великою душею, саме тому він робить натяки на те, що маленький Ілля не сміє погано вчиняти з іншими людьми, і ніколи раніше він не штовхав підситок праворуч. А вже у самому кінці його душу і зовсім розриває почуття провини, і він намагається розповісти тітці, що все те ворожіння, то лише його забави, хоча вже й занадто пізно, тітка йде так нічого не почувши.

Новелою «Сито, сито» Григір Тютюнник намагається виховати у душах читачів почуття співчуття та людяності. Він показує, як складно буває людям. Іноді, вони готові на все, аби хоч трішки заспокоїти власну душу. Навіть мати Іллі також ходила ворожити до інших людей, бо їй здавалося так надійніше: «Та все ж здається, що хтось більше знає...» [4, с. 69].

Образ дитини був фаворитним для Григора Тютюнника. Вочевидь, цей тип був ідеальною «матеріальною оболонкою» для вираження тих почуттів та емоцій, які давали авторові потужний поштовх створювати нову художню дійсність. Митець протиставляв злу типаж дитини, адже дитя – це завжди чисте, довірливе, янгольське створіння. Можливо, саме за образами цих маленьких героїв Григір Тютюнник приховував свій власний біль та невтоленність страждання на землі.

Відомий літературознавець Л. Мороз колись зазначив: «Григір Тютюнник ретельно досліджував найтонші, найприхованіші мотиви поведінки своїх героїв, і робив це з величезною, всепоглинаючою любов'ю та повагою» [3, с. 258]. Григору Тютюннику довелося жити і творити у той період, коли суспільство прогнивало зсередини, і навіть найсильніші ламалися. У своїх новелах Григір Тютюнник «руйнує героїчно-патетичну естетику», яка була нав'язана соцреалізмом, і виступає захисником «маленької людини». Саме цю проблему автор намагається розкрити у своїй автобіографічній новелі «Смерть кавалера».

Головний герой – Ігор Човновий, худенький, молоденький хлопчина, напівсирота. Навчається він в ремісничому училищі, вдягається погано, бо за браком грошей купувати кращого не може: «зашкарублі черевики, які треба обмотувати онучами й обв'язувати мотузками, щоб дійти до училища; велика шапка з печаткою “БУ” на лобі, під яку треба запинати материну хустку; потерта сіра шинеля, підперезана брезентовою ременякою» [5, с. 51]. Але попри все це Ігор чесна, добра, порядна людина з чистою душею.

Сама ж новела розповідає про один день з життя ремісничого училища. Одного разу Ігор різко відповів на жарт зазнайкуватого хлопчини Васюти Скорика, і той, притаївши образу, вирішив помститися. Васюта навмисно зчинив бунт проти обкрадання харчування серед ремісників, і підставив Ігорку, натякнувши, що він один із зачинателів цього бунту.

Григір Тютюнник достовірно змальовує стан суспільства у той час. Як зазначають Т.М. Шарова та С.В. Шарова, народ ходить під напругою через те, що усі вони зазнають натиску від тих, хто ними командує, люди живуть у страху, тому будь якими шляхами намагаються уникнути відхилень від встановлених владою порядків [7, с. 25]. Так і кавалер Золотої Зірки Валерій Максимович, якого спочатку змальовували людиною честі, не витримує натисків і ламається, віддаючи наказ стратити Ігора Човнового. Для підлітка це стало неймовірним потрясінням. Окрім того, що за життя він був вимушений терпіти такі фізичні страждання, як голод і холод, додаються ще й душевні. Закінчується новела трагічно. Але іншого не можна було очікувати, адже на таку розв'язку чекало життя майже кожного хлопця, який жив у той складний період.

Не можна заперечувати той факт, що навіть дорослі герої новел Григора Тютюнника найчастіше сприймали життя крізь призму дитячого світобачення. Багато героїв малої прози автора були інфантильними, наївними та беззахисними перед самим життям.

Григір Тютюнник віднайшов власну творчу філософію, використавши естетику болю і страждання, щоб уберегти людство від затверділості, сухості існування, а також навчити всіх і кожного, що попри все на світі, що б не трапилося, треба завжди залишатися Людиною. Він підводить читача до розуміння таких простих понять, як добро і зло, патріотизм і продажність, гуманізм і фарисейство. Герої Григора Тютюнника – люди з паралельного світу, заперечувати існування яких було б просто абсурдно. Усі вони жили і житимуть як окремих вагомий художній чинник національної самобутності й самоусвідомлення.

Література

1. Мовчан Р. Чи був дитячим письменником Григор Тютюнник? // Літературна Україна. 2001. 6 грудня. С. 1.
2. Олійник Б. Не випадати з ріки часу. Бесіда з поетом Б.Олійником // Дніпро. 1986. №9. С. 78–88.
3. Ткачук С. Мотив болю у творчості Григора Тютюнника. Прийшов, щоб не розлучатися: На пошану 70-річчя Григора Тютюнника. К. : Твім інтер, 2005. С. 251–263.
4. Тютюнник Г. Повести и рассказы: сборник. М. : Советский писатель, 1989. 720 с.
5. Тютюнник Гр. Холодная мята: сборник. М. : Советский писатель, 1981. 336 с.
6. Шаров С., Шарова Т. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студента засобами інформаційної системи // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2017. №2(19). С. 149–154.
7. Шарова Т., Шаров С. Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 201 с.
8. Шарова Т.М., Шаров С.В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця // Молодий вчений. 2018. Т. 9. №61.1. С. 137–140.

Кузьменко В.О.

студентка ІV курсу

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ПРОРОК УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ В ІСТОРІЇ: УСЛАВЛЕННЯ МИТЦЯ

Анотація. У статті розкриваються особливості візуального осмислення й популяризації постаті і творчості Т.Г. Шевченка через поштові листівки та вітальні картки. Наголошується, що поширення листівок із ілюстраціями до видатних творів митця значно підвищувало інтерес до української культури в цілому, та до національного Генія зокрема, сприяло патріотичному вихованню народу.

Ключові слова: іконографічні матеріали, популяризація, ілюстрація, листівка.